

Toch gescheiden

Piet Vergunst (red.)

Toch gescheiden

**Over de complexiteit
van een gebroken huwelijk**

UITGEVERIJ BOEKENCENTRUM, ZOETERMEER

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Geert de Koning

Layout/dtp: Gerard de Groot

ISBN 978 90 239 2656 6

NUR 711

© 2012 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Woord vooraf

Een enkele zin kan een hele wereld ontsluiten. 'Ik heb sinds ik in deze gemeente werk, meer met echtscheidingen te maken gehad dan dat ik huwelijken gesloten heb,' vertelt een hervormde predikant, ruim twee jaar na zijn intrede. De woorden tonen de werkelijkheid van het leven van veel gemeenteleden. De toename van het aantal gebroken huwelijken betekent echter niet dat we in de kerk steeds beter leren omgaan met gescheiden gemeenteleden. Gewoonlijk horen we niet meer dan het plotselinge bericht 'dat Karel en Joke uit elkaar gaan', waarna we er even bijilstaan, nagaan hoe oud hun kinderen ongeveer zijn en overgaan tot de orde van de dag. Op deze wijze gaan we voorbij aan het leed dat gekomen is in het leven van de echtgenoten, van kinderen, van een familie. Echtscheidingen ontwrichten het persoonlijke leven van man en vrouw, verstoren de natuurlijke groei van de kinderen tot volwassen personen en vormen een groot kwaad voor de opbouw van de christelijke gemeente.

Cijfers kunnen niet liegen. Ze vertellen ons dat echtscheiding als maatschappelijk verschijnsel in Nederland nog altijd toeneemt. Statistisch wordt de kans dat een huwelijk strandt, steeds groter. Cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek leren ons dat in 2010 36,2 procent van de Nederlandse huwelijken eindigde vanwege een echtscheiding. Dat zijn er 34.000 per jaar! Daarnaast worden er jaarlijks 70.000 niet-huwelijkse relaties verbroken, wat inhoudt dat bijna de helft (47 procent) van de volwassen Nederlanders een scheiding meegemaakt heeft. Onder christenen ligt het percentage (gelukkig) dertig procent onder het landelijke gemiddelde, maar er is (helaas) wel sprake van een inhaalslag. De vraag is wat deze schokkende cijfers betekenen voor zowel het beleid als het pastoraat in de christelijke gemeente. Een open klimaat om de zorg voor gescheiden gemeenteleden en hun kinderen te bespreken, is er eerder niet dan wel. Het tekent de verle-

genheid van kerkenraden, de ongemakkelijkheid in families en onder vrienden.

6

Om die reden vraagt deze uitgave aandacht voor gescheiden gemeenteleden. Het doorbreken van de onzichtbaarheid van de gebroken levens van broeders en zusters binnen de christelijke gemeente is geen overbodige luxe, maar is hard nodig. Kerkenraadsleden, familie of vrienden hoeven we veelal de betekenis van het zevende gebod – ‘U zult niet echtbreken’ (Ex. 20:14) of ‘U zult geen overspel plegen’ (Deut. 5:18) – niet duidelijk te maken. Van de strekking van deze woorden uit de wet van God zijn gescheiden gemeenteleden zelf ook goed doordrongen. Evenmin hoeven we elkaar binnen de gemeente te stimuleren tot een pastorale houding. We horen het te weten dat het cruciaal is voor een levende gemeente om als door de ogen van Christus naar elkaar om te zien. We horen het ook te doen.

Op het psychisch lijden in het huwelijk is echter veel minder zicht. Dat lijden maken we in dit boek inzichtelijk in vijf uitvoerige vraaggesprekken met gescheiden mensen. Deze vrouwen en mannen erkennen de geldigheid van Gods gebod – niet echtbreken – en zeggen met de titel van dit boek niettemin: *Toch gescheiden*. Ze ervaren het als een nederlaag.

Het vertellen van hun levensverhaal heeft hun veel gekost, ook al zijn alle namen gefingeerd. En daarom verdienen deze mensen waardering en respect. Vragen zijn gesteld die ze zelf jarenlang niet toelieten. Antwoorden zijn gegeven die alleen op papier geuit konden worden. Passages zijn geschrapt die omstanders toch niet mochten weten. De spanning die het gesprek hun oplevert, is illustratief voor de context van hun leven. Achter hun woorden zit hun werkelijkheid, die soms nog schrijnender is dan ze konden zeggen. Daardoor moeten we lang luisteren, ánders luisteren. Luisteren, en niet labelen. Zelf ontdekken waar de pijn bij onze naaste zit in plaats van onze mening onder woorden brengen. Het levensverhaal van iemand kan een metafoor zijn van een ander verdriet.

Vrijwel allen wilden na het lezen in hun eigen levensboek afzien van publicatie – terwijl ze tegelijk niets liever willen dan dat hun

familie weet wat ze meemaakten, hoe het nu met hen gaat. Die dubbelheid kenmerkt hun bestaan. Naastenliefde was een motief om toch mee te werken. Een ander mag lessen trekken uit hun leven. ‘Als ik jaren geleden in de winkel het boek gezien zou hebben waaraan ik nu meewerk, zou ik het gekocht hebben, zouden mijn ogen eerder opengegaan zijn,’ zegt Carla.

Het tonen van de complexiteit in een gebroken huwelijksrelatie leert ons voorgoed gemakkelijke antwoorden, laat staan overhaaste oordelen, achter ons te laten. Juist in de gebrokenheid van het leven zoeken we naar de weg die God wijst, die Hij heilzaam voor ons acht. Het volledig laten meewegen van de gebrokenheid van ons bestaan en van de doorwerking van de zonde is geen tegenstelling met het gaan van de weg die Jezus wijst. Zoals Hij kon overigens niemand anders het: bewogen zijn met mensen én hen onderwijzen in de geboden van Zijn Vader.

In navolging van Hem zoeken we in het tweede deel van dit boek naar de boodschap van de Bijbel, dat Boek dat tot onze troost de littekens in mensenlevens nergens verhult. Wie niet met een kerkelijk protocol onder de arm, maar met de liefde van Christus in het hart, zijn naaste uit het Woord wil leren, die mens verstaat zijn bijbelse roeping. Als daarvan iets bereikt wordt, heeft deze uitgave aan zijn doel beantwoord.

In dat tweede deel ontdekken we dat het Woord van God geschreven is in een wereld die anders in elkaar zit dan onze samenleving. Liefde was niet het allereerste wat tot een huwelijk bracht. In die context ontvangen we de Bijbel, die het huwelijk wel als een liefdesrelatie ziet, en ook als een verbond, waarin je elkaar voor God trouw belooft.

Als we nagaan hoe in de Heilige Schrift het huwelijk ondanks de gebrokenheid van het leven hooggehouden wordt, zien we dat dat huwelijk Gods meest geconcentreerde plaats is om Zijn doel met de schepping en de herschepping te tonen. Tegelijk ontdekken we Gods barmhartigheid over mensen in nood.

In het pastoraat passen we het Woord van God toe op ons leven. In hoofdstuk 8, dat hierop inzoomt, zien we dat genade geen betekenis heeft als we zonden niet belijden. Dat God rijk is aan

barmhartigheid, neemt niet weg dat Hij de zonde ernstig neemt. Ook ten aanzien van de zonde van echtscheiding mogen we opnieuw leren de kern van het Evangelie – vergeving – serieus te nemen.

In hoofdstuk 9 wordt het heel concreet en praktisch: Hoe kunnen we vanuit bijbels pastoraat een handreiking bieden om als kerkenraad mensen rond en na een echtscheiding te begeleiden? Wie zo ver in dit boek gekomen is, heeft allang ontdekt dat het niet gaat om een stappenplan, een voor iedereen gelijke route, maar om een weg ten leven waarin de kerkelijke gemeente verantwoordelijkheid neemt voor gescheiden zusters en broeders.

8

Naast het pastoraat kennen we gelukkig ook de (christelijke) hulpverlening. Hoofdstuk 10 en 11 verwoorden wat relatietherapeuten voor ogen staat als besloten wordt tot echtpaartherapie. Inzicht in de (psychologische) factoren die een huwelijk van stabiliteit kunnen beroven, is voor familieleden en ambtsdragers van betekenis. Vanuit de hulpverlening leren we tevens waarmee gerekend moet worden als de echtscheiding door menselijk onvermogen werkelijkheid wordt.

Het huwelijk is een geheimenis. Bij de breuk in een huwelijk passen geen oneliners. Mensen gaan niet met veel gemak uiteen, zodra de roze wolk verdampt is. Ondanks de maatschappelijke acceptatie van het verschijnsel echtscheiding blijft elke scheiding een nederlaag – en wordt door mensen in het algemeen zo beleefd, ook door mensen die niet weten van de normen van het Evangelie.

Soms zien getrouwde christenen geen leefbare toekomst voor hen samen. De kerk zal de weg van de scheiding daarin niet wijzen, al zal ze in haar pastoraat begrip hebben voor het feit dat er in de gebrokenheid geen andere weg kan zijn. En ze zal zich keren tegen de stigmatisering van hen die een echtscheiding meemaken. Hun levenssituatie vraagt om de houding waarin Jezus ons voorging.

Apeldoorn, augustus 2012
Piet Vergunst

Inhoud

Deel I: Interviews	11
1. Wilma Zwijnenburg: ‘Achter de voordeur bestond ik niet’ <i>Piet Vergunst</i>	13
2. Carla Karelse: ‘Veel is er voor mij verzwegen’ <i>Piet Vergunst</i>	18
3. Marjolein de Jong: ‘Er was geen recht, dat maakte me fel’ <i>Piet Vergunst</i>	25
4. Harry van Beurden: ‘Niet communiceren was onze grootste fout’ <i>Piet Vergunst</i>	34
5. John van Kempen: ‘Trouw zijn had geen inhoud meer’ <i>Piet Vergunst</i>	41
Deel II: Bezinning – Van praktijk naar pastoraat	49
6. De wereld van het Nieuwe Testament en de tijd waarin wij leven <i>Ds. G. Lustig</i>	51
7. De hardheid van onze harten <i>Ds. A. van Lingen</i>	65

8. De vergeving ernstig nemen <i>Ds. C.H. Hogendoorn</i>	79
9. Kerk mag beschadigde mensen leiden <i>Ds. G. de Fijter</i>	92
10. Liefdesrelaties, een complex samenspel <i>Wilco Kroon en John Robbemon</i>	110
11. Als perspectief ontbreekt <i>Wilco Kroon en John Robbemon</i>	123
Personalialia	140
Nuttige adressen	141

Deel I: Interviews

1. Wilma Zwijnenburg

'Achter de voordeur bestond ik niet'

Piet Vergunst

Het klinkt nuchter maar het is emotioneel als Wilma Zwijnenburg¹ zegt dat ze een teleurstellend leven achter de rug heeft, dat haar leven één grote opoffering is. Huwelijk is voor haar synoniem met kruisdragen. En 25 jaar na de trouwdag is haar conclusie: 'Ik weet niet wat een huwelijk is.'

13

Leven met een man die gevoelens kent die zo anders zijn, voor wie elke kennis over de omgang tussen mensen boekenwijsheid is – het maakt dat Wilma nauwelijks vreugde in haar leven kent. Al heel lang niet. Na meer dan twee decennia zei ze tegen haar man: 'Voor jou kan ik niet langer zorgen. Ik ben volkomen leeggezogen.' Vanbuiten 51 jaar, vanbinnen voelt ze zich decennia ouder.

Geen kritiek

De omslag in haar huwelijk kwam niet na een x-aantal gelukkige jaren. Slechts enkele weken na haar trouwdag was Wilma al in volkomen verwarring. 'Wat is er aan de hand? vroeg ik me af. Ik mocht Dirk niet eens vragen of hij een schilderijtje wilde ophangen. Op elke vraag volgde een ontwijkend antwoord. Ik ging me in bochten wringen om hem ter wille te zijn. In mijn huwelijk moest ik alles alleen doen. Als je later achter de werkelijkheid komt, ga je vragen stellen. Maar mijn man geeft nooit rechtstreeks antwoord.

Mijn huwelijk was heel feestelijk. Ja, zo kijk ik op die dag terug. Anderhalf jaar hadden we verkering, een periode waarin we beiden wat ouder waren. Hij 26, ik 28.

Dirk had een ziekte, waardoor hij heel moe was. Ik nam alle ver-

---

1 Alle namen in dit hoofdstuk en de volgende vier hoofdstukken zijn gefingeerd.

antwoordelijkheid over. Zijn jeugd was heel moeilijk, zijn vader was psychiatrisch patiënt. Ik wilde hem afschermen van zijn vader, voor wie hij beefde als een rietje. Tegen kritiek kon Dirk niet: zelfs van een op zijn werk gemaakte fout kreeg ik de schuld. Maar ik dacht: 'Als we getrouwd zijn, dan komt alles goed.'

Zelf had ik een hernia, waardoor ik voor mijn werk afgekeurd werd. Men adviseerde me maatschappelijk werker te worden. Dat werk zou ik nu nog graag doen. Toen dacht ik: 'Nee, ik ga trouwen.' Had ik die opleiding wel gevolgd, dan had ik ontdekt dat er met Dirk iets grondig mis is. 24 uur per dag bij elkaar zijn is heel wat anders dan momenten tijdens je verkeringstijd, zeker als die tijd vertroebeld wordt door grote problemen. Ik was met mijn eigen genezing bezig en mijn vriend leefde thuis in een oorlogssituatie. Drama's zijn er geweest.

Ik ben wel gewaarschuwd. Daar werd ik kwaad om, want ik was verliefd, hartstikke verliefd. Kritiek landt niet als je verliefd bent. Als ik niet verliefd was, was het heel anders gegaan, was er geen huwelijk gekomen! Of die verliefdheid wederzijds was? Mijn man heeft een ander gevoelsleven. Ik was al die jaren verantwoordelijk voor alles en iedereen.'

Zijn eigen wereld

'Dirk heeft een hoog IQ, waardoor anderen ten aanzien van zijn persoon op een verkeerd been gezet worden. Mijn ogen zijn heel langzaam opengegaan. Ik kwam erachter dat mijn man goed kon praten, dat hij ook mensen om de tuin kon leiden.

"Je wilde niet met me trouwen, hè?" zei hij al na enige weken. Hij leefde in zijn eigen wereld, wat niet gezellig was. Je raakt als vrouw volledig in verwarring, dit had je totaal niet verwacht. Later ontstaat er een ijskorst vanbinnen. Steeds gebeuren er vreemde dingen en denk je: 'Wat moet ik?' Ik heb afleiding gezocht en me zo veel mogelijk naar mijn man gericht, om zijn humeur goed te stemmen. Vriendinnen? Zo veel mogelijk buiten de deur. Bellen? Alleen als hij weg is. Altijd zorgen dat hij het naar zijn zin heeft. Daarin kan een mens heel ver gaan. Je leeft in twee werelden. Dat gaat door tot het echt knapt. Ik zocht mijn eigen dingen op, had veel sociale contacten, maar thuis zweeg ik.

Het is raar dat je met iedereen door één deur kunt, behalve met je man. Er was nooit wat aan de hand, behalve als ik hem iets vroeg. Ik kreeg kinderen, wat afleiding gaf, en daarnaast hadden we mensen in huis. Ik leefde in verwarring. Ik ging bijna alles controleren en kwam erachter dat hij iets niet deed, of half. Als ik hem controleerde, werd hij boos. Alles moest ik in de gaten houden, ik was constant bang dat er iets mis zou gaan. Naar de kinderen nam hij zeer weinig verantwoordelijkheid.'

Autisme

15

'Hij was psychisch beperkt. Ik was niet bekend met psychische ziekten. De laatste jaren komt er veel meer in de openbaarheid. Na zes jaar huwelijk verhuisden we van de stad naar een dorp. In die tijd knapte er bij mij wat. Maar ik zocht weer afleiding, deed veel op school.

Doordat ik in de krant artikelen over autisme las, ging ik naar de dokter. Ik was geen persoon meer, achter de voordeur bestond ik niet. Ik was nooit meer ontspannen, moest concluderen dat ik een moeilijk leven heb. Toen ik de psycholoog vertelde dat mijn man ontwijkgedrag vertoont, geen verantwoordelijkheid neemt, alles wat hij doet ontkent, hoorde ik voor het eerst: "Hij is autist." Op een contactgroep van Eleos leerde ik dat mijn man een andere waarheid heeft dan wat er echt gebeurd is. Ik voelde me in die contactgroep trouwens erg alleen, toen ik hoorde dat autisten allemaal één ding hebben waarvoor ze gaan. Want mijn man gaat nergens voor!

In mei 2010 kreeg ik klachten. Symptomen wezen op een tumor, maar er is niets gevonden. Nadat ik vertelde wat voor leven ik had, zei de arts: "Dan hebt u deze klachten van spanning." Toen heb ik mijn verhaal aan de familie verteld, tegen wie ik jarenlang alles verzweg. Helaas, ze reageerden eerst niet of nauwelijks. Ik kan er geen vinger achter krijgen waarom de familie mij niet aanvaardde, heb daar veel verdriet van. Gelukkig is er de laatste tijd meer begrip gekomen. Mijn ouders hebben me wel vanaf het begin gesteund. De huisarts was ervan overtuigd dat mijn klachten voortkwamen uit het leven dat ik leidde.'